

BEZOEK OOSTENDSE SYNAGOGE

Ann Samyn
m.m.v. Leo Claeys & Dirk Beirens

Iedereen in Oostende kent, achter de St.-Jozefskerk op het F. Van Maestrichtplein, het "jodenkerkje". Er is daar nooit veel drukte te zien, zo weinig zelfs dat men zich vragen gaat stellen over het al dan niet bestaan van een joodse gemeenschap in Oostende.

Zijn er hier nog veel joden? Zijn er nog veel belijdende joden? Hoe leven zij? Hoe belijden zij hun godsdienst?

Om op deze vragen en nog vele andere een antwoord te krijgen, hadden we met de gidsenkring een afspraak gemaakt met de heer J. Kalter, voorzitter van de Oostendse joodse gemeenschap. Hij werd geboren te Oostende, is gehuwd met een Oostendse katholieke vrouw en heeft 6 kinderen die er allen prat op gaan jood te zijn. Zijn voorgeschiedenis begint bij zijn vader en moeder die beiden uit Rusland overkwamen. Na hun huwelijk vestigden zij zich te Oostende en brachten er 3 zonen ter wereld.

Die morgen, 3 februari 1991, werd boeiend en we kregen op heel wat vragen een antwoord.. Met de volgende tekst trachten we een indruk te geven van alle informatie die we die zonnige zondagmorgen opdeden in de synagoge tijdens het luisteren naar de heer Kalter.

De achtergevel van de naar het oosten gerichte synagoge aan het Filip Van Maestrichtplein te Oostende. Midden in de gevel een fraai brandglasraam met het zegel van Salomon dat gedempt licht verspreidt in het romaanse interieur. Wegens de hoge onderhoudskosten heeft de Israëlitische gemeenschap het gebouw destijds afgestaan aan de stad. (gwo, foto jjs) N° 11.06.1996

DE SYNAGOGE EN DE EREDIENST

De Oostendse synagoge werd gebouwd naar een ontwerp van de Antwerpse architect Langer en ingehuldigd op 29 augustus 1911. (zie ook de bijdrage van "gwo" in het Nieuwsblad van 11.6.1986 n.a.v. van het 75-jarige bestaan van de Oostendse Israëlitische synagoge).

Tijdens de wereldoorlogen werd ze niet verwoest maar in WOII verdween de inboedel. Toen de joodse gemeenschap het gebouw niet meer kon onderhouden, werd het aan de stad Oostende geschonken, die dan ook instaat voor het onderhoud. In dringende gevallen voert de joodse gemeenschap zelf herstellingen uit en de stad betaalt de rekening.

SYNAGOGE betekent "verzamelplaats" en is vertaald uit het Grieks. Het is de naam voor het bedehuis der Israëlieten, ontstaan tijdens en na de Babylonische gevangenschap.

Het gebouw, neergepoot op tien pilaren die verwijzen naar de tien geboden Gods, heeft een typisch helder, maar eerder kaal uitzicht. Je vindt er geen beelden want joden geloven enkel in het Opperwezen en de onsterfelijkheid van de ziel. De synagoge is ingedeeld overeenkomstig de tempel van Jeruzalem. Het voorhof is de plaats waar het publiek op grote hoge banken zit. Vooraan in de Heilige Ark worden in het schrijn de Thorarollen opgeborgen. Dit is gericht naar Jeruzalem. De Thoralezing (zie verder) vindt plaats voor de Heilige Ark op een verhoog met lessenaar. In de synagoge moeten de vrouwen achteraan en boven plaatsnemen, dit opdat de mannen niet afgeleid zouden worden.

De hoogwaardigheidsbekleder is de rabbiin. Hij is meestal gehuwd, wordt betaald als priester en financieel gesteund door geloofsgenoten. De eerste opgeroepene om na de rabbiin de lezingen te doen is de kohen, een afstammeling van Aaron, broer van Mozes. Het kohen-schap is erfelijk van vader op zoon; rabbiin wordt men door studie.

Al de gebeden worden in het Hebreeuws gezegd, met uitzondering van het gebed voor de Koninklijke Familie, het land en het volk van België, het stadsbestuur en voor het welzijn van iedereen. Dat gebeurt in het Nederlands. Tijdens het gebed draagt men de gebedsriem en de gebedsmantel met kwasten.

Een zeer belangrijk deel van de eredienst bestaat uit het voorlezen van een passage uit de THORA (= pentateuch of de 5 boeken van Mozes, begeleid door prediking).

Een Thorarol is uit perkament vervaardigd van de huid van reine dieren. De Hebreeuwse letters worden met de hand geschreven met een ganze- of kalkoenveer en met zwarte blinkende inkt. De vellen worden aaneengenaaid tot een doorlopend stuk perkament, dat aan de uiteinden aan stokken wordt bevestigd. Zo ontstaan 2 cilinders die naar behoefte op- of afgerold kunnen worden om de gewenste plaats van aflezen vrij in het midden te hebben. In de loop van een jaar komt zo de hele Thoratekst aan bod.

HET JODENDOM : GESCHIEDENIS en EIGENHEID

Een vraag die zich opdrong was : WIE ZIJN DIE JODEN EIGENLIJK?

De joden vormen een ras of een volk, door het feit dat ze min of meer gebonden zijn door hun afkomst. Ze zijn een volk waarvan de leden verbonden zijn door een verleden omdat ze gedurende eeuwen overal vervolgd zijn geweest en in een ghetto werden geduwd. Aangezien er in Israël joden wonen die niet meer godsdienstig zijn, impliceert jood-zijn dus niet onmiddellijk godsdienstbelever-zijn.

De naam "jood" is ontleend aan het woord "jehoedi", dus iemand die behoort tot de stam "JUDA" (=zoon van Jacob). In de 19de eeuw werd ook de benaming "Israëliet" gebruikt : "Israël" is de nieuwe naam van Jacob, na diens gevecht met de engel; een naam die later werd overgedragen op het joodse volk, nu gebruikt om de in 1948 opgerichte joodse staat aan te duiden.

De eigenlijke geschiedenis van het joodse volk begint eigenlijk bij de aartsvader Abraham, die met zijn volk in Mesopotamië (nu Irak) woonde. Hij was de eerste tot wie God zich wendde met een opdracht. Hij kreeg bevel weg te trekken naar een land dat Hij hem zou wijzen en waar zijn nakomelingen tot een groot volk zouden uitgroeien. Zo vestigde Abraham zich in Kanaän (Palestina) om er zijn kudde te laten grazen.

Het religieus bewustzijn van het joodse volk komt pas met Mozes tot volle ontwikkeling. Een vast verbond tussen Jahweh en zijn volk Israël kwam tot stand bij de Sinaï, na de uittocht uit Egypte, wat de bevrijding uit de slavernij betekende. In eenzaamheid op de top van de Sinaï ontving Mozes van Jahweh de wetstafels, de zuivere openbaring van Gods wil. Deze gebeurtenis bepaalde het karakter en het lot van Israël eens en voorgoed. De kern van de WET wordt gevormd door de Tien Geboden, waarvan de eerste drie spreken over de band met Jahweh en de andere zeven over de band tussen de mensen onderling.

De geschiedenis van het joodse volk staat verhaald in PENTATEUCH, de 5 boeken van Mozes.

De eerste tempel der joden werd gebouwd door Salomon en vernield door de Babyloniërs onder koning Nabucco; de tweede tempel ontstond onder Herodes de Grote en werd in 70 na Kristus door de Romeinen verwoest tijdens een joodse opstand (herinnering daaraan is de zuil van Trajanus op het Forum Romanum in Rome). Hierna ontstond voor de joden de "diaspora", ze werden verspreid over de hele wereld en herhaaldelijk vervolgd. De uitroeiingspoging tijdens WOII was de gruwelijkste.

Uit deze talrijke vervolgingen, ontstond het "Zionisme", vooral onder impuls van Th. Herzl met zijn boek "De Jodenstaat". Het werd de drijfveer van een streven naar een eigen, onafhankelijk joodse thuis in Palestina. Na Duitslands nederlaag trokken talrijke joden naar Palestina en spijs verweer en tegenstand allerhande werd op 14 mei 1948 de staat Israël tot onafhankelijke natie uitgeroepen o.l.v. Ben Goerion. Volgens de joodse traditie bevinden wij ons thans in het jaar

5751 sinds de Schepping.

Toen het joodse rijk vernietigd werd en het volk verstrooid, werd de tempel vervangen door synagogen of gebedshuizen en de profeten door rabbijnen. Deze leermeesters hielden zich bezig met de onderwijzing van de thora, waarin de wetten en voorschriften van Mozes opgetekend staan. De commentaren en uitleggingen van deze boeken werden eeuwen mondeling overgeleverd. Tussen de 3de en het einde van de 5de eeuw werd dit alles samengebracht in een boek dat de naam TALMUD kreeg.

Sindsdien is de talmud de belangrijkste verbindingsschakel tussen de joden geworden. Verspreid onder andere volkeren, bijeengebracht in afzonderlijke wijken (ghetto's naar het talmudwoord "guetto" = opsluiting), beleven zij het jodendom in het lezen van de gewijde teksten, in de ochtend- en avondgebeden, in het lijdzaam verdragen van vervolgingen en in de verwachting van de komst van de Messias, de Godsgezant, die de joden de heerschappij over de Aarde zal geven.

Jacques Kalter, voorzitter van de joodse gemeenschap in Oostende. (foto jjs)

KB 11.06.1986

Maar wie is nu jood?

In eerste instantie alle kinderen geboren uit een joodse moeder, zelfs als de vader geen jood is! Men kan zich ook tot het jodendom bekeren. Wie uit eigen wil toetreedt, moet eerst Hebreeuws leren en bereid zijn de 613 geboden te onderhouden. Een man moet zich laten besnijden.

Volgens de heer Kalter kan de hele joodse Wet vervat worden in

één zin : "Wat gij niet wilt, dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.". Volgens hem vertoont het joodse geloof erg veel overeenkomst met de katholieke godsdienst, met dezelfde riten en dezelfde feestdagen, maar in een ander kleedje gestoken. "Jezus Kristus, zelf een jood, is niet gekomen om een nieuwe godsdienst te maken maar om diegenen die de joodse godsdienst niet aankleven jood te maken. Hij kwam om te vervolmaken, hij is één van de joodse profeten."

DE TRADITIES

De joden kennen veel geloofstradities, wat het enige bindmiddel was dat door de eeuwen heen een zekere kracht gaf om te blijven voortbestaan.

Op elk ogenblik van de dag wordt de jood aan God herinnerd. Komt hij thuis, dan kust hij het kokertje aan de deurpost, dat de zegen bevat. De maaltijden worden voorafgegaan en afgesloten met een zegen.

Bovendien brengt ieder seizoen zijn feest mee, als een boodschap van God.

Het Pinksterfeest is de dank aan God voor de gave van de Wet.

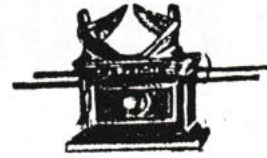
Het Paasfeest herinnert aan Gods ingrijpen om het volk uit de Egyptische slavernij te bevrijden. Dan eten ze ongedesemd brood dat "Matsa" wordt genoemd.

De grote verzoendag heet Jom Kippoer. Het is een vastendag die 24 uur duurt, begint de vooravond voor het donker wordt en duurt tot 's anderendaags na zonsondergang. Voor deze dag krijgen de gelovigen 10 dagen tijd om vergiffenis te vragen aan God en aan diegenen tegen wie ze gezondigd hebben. Dit gebaar vervangt de katholieke biechtviering.

Op de zevende dag houden de joden hun Sabbat. Dit is de belangrijkste feestdag van de week waarop niet gewerkt mag worden door de gelovige jood. Het begint al op vrijdagavond voor het donker wordt en duurt tot wanneer de zon ondergaat op zaterdag.

De joden eten volgens de joodse spijswetten het "Kosjer-eten". Zo mogen ze geen vlees eten met bloed erin. Alleen herkauwers met gespleten hoeven zijn toegestaan. Varkensvlees is omwille van zijn onzuiverheid verboden. Bij vissen zijn de soorten met vinnen en schubben toegestaan, dus geen paling, kreeft, mosselen enz.. Al de dieren moeten rein zijn, dit wil zeggen niet opgefokt. Vlees en melk mogen niet samen genuttigd worden. De oorsprong van deze spijswetten ligt in het feit dat het joodse volk vroeger klein in aantal was en zoveel mogelijk alles in acht moest nemen om ontberingen te doorstaan.

Van oudsher is het gezin de kern van de joodse samenleving. Een zoon moet besneden worden en dat is het teken van het verbond tussen de afstammelingen van Abraham en God. De jongen ontvangt in zijn lichaam het merkteken van zijn behoren tot het joodse volk. Op zijn 13de jaar wordt de jonge jood meerderjarig en dus een volwassen lid van de gemeenschap. Het huwelijk wordt ingezegend onder een baldakijn "volgens de wet van Mozes en Israel". De jood keert in de aarde terug in

alle eenvoud. De kist komt nooit de synagoge binnen : het lichaam is gemaakt van stof en de jood meent dat het zo vlug mogelijk tot stof moet terugkeren, maar de ziel is ontsterfelijk.

De joodse gemeenschap van Oostende heeft een afzonderlijk stuk grond achteraan rechts toegewezen gekregen op de begraafplaats aan de Stuiverstraat.

SYMBOLLEN

Wat ook de aandacht trekt, zijn de "uiterlijke tekens", de joodse symbolen en godsdienstige attributen.

Het oudste symbool is de zevenarmige kandelaar. De oorsprong daarvan vinden we terug in de bijbel, toen Mozes bevolen werd een kandelaar van zuiver goud te vervaardigen en hem in de tempelen te ontsteken. Zijn betekenis : licht verspreiden en als zevenvoudige fakkel de mensen de weg wijzen. In de synagoge treffen we echter altijd de zesarmige kandelaar aan. Pas wanneer de Messias gekomen is en de tempel opnieuw gebouwd zal worden, zal de zevenarmige kandelaar opnieuw in de synagoge mogen staan.

Zo kennen we ook de Davidster, een zespuntige ster gemaakt door 2 driehoeken in elkaar te kruisen. Ze heeft eigenlijk geen godsdienstige betekenis maar is een herkenningsteken uit de tijd dat koning David de psalmen ter ere van de Schepper gemaakt heeft. Zo hebben de kristenen het kruis als herkenningsteken.

Een godsdienstig symbool dat deel uitmaakt van de joodse eredienst is het hoofddekseel genoemd "keppeltje", dat door de joodse gelovige een teken van eerbied is voor de Schepper. Alle mannen die de synagoge binnenkomen, wordt gevraagd zo'n keppel op te zetten.

DE OOSTENDSE JODENGEMEENSCHAP

Voor WOII waren er in Oostende een honderdtal joodse families. Een groot gedeelte daarvan werd tijdens de oorlog weggevoerd naar de kampen en zijn niet meer teruggekeerd. Er verblijven nog een 62 joodse families in Oostende.

In Oostende is er geen rabbijn meer omdat de middelen om hem te betalen niet voorhanden zijn. Wel is er een dienstdoende rabbijn die te Brussel woont en die buiten de feesten enkel maar in de zomer de diensten in de synagoge voorgeeft.

Voor de joden is het bijwonen van een dienst in een synagoge geen verplichting, omdat de gebeden ook thuis gezegd kunnen worden. Tijdens de zomer kan men een joodse eredienst meevolgen elke zaterdagmorgen om 10 uur.

Dank aan de heer Kalter voor zijn warm onthaal en zijn interessante en deskundige exposé.